

УДК 378.016:502/504

DOI 10.31652/2415-7872-2020-62-75-80

ДІАГНОСТИКА ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ БІОЛОГІЇ ДО РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ

Н. В. Баюрко

orcid.org/0000-0002-6172-9669

У статті розглянуто результати діагностики готовності майбутніх учителів біології до розвитку екологічної компетентності школярів як цілісної динамічної якості, що передбачає функціонування аксіологічно-мотиваційного, знаннево-інформаційного та технологічно-рефлексивного компонентів. Описано методи й результати проведення констатувального етапу дослідження діагностики готовності майбутніх учителів біології до розвитку екологічної компетентності школярів за критеріями: ціннісне усвідомлення та сформованість мотивації розвитку екологічної компетентності молодших підлітків на уроках біології; оволодіння професійними знаннями (фаховими, психолого-педагогічними, екологічними); здатність до практичного розвитку екологічної компетентності молодших підлітків.

Ключові слова: майбутній учитель біології, розвиток екологічної компетентності учнів, методи діагностики.

DIAGNOSTICS OF THE READINESS OF FUTURE BIOLOGY TEACHERS TO DEVELOP PUPILS' ENVIRONMENTAL COMPETENCE

N. Baiurko

In the article the diagnostic results of future biology teacher for the development of ecological competence of students are integrated dynamic quality that provides operation axiologically motivational, Knowledge, information and technology-reflective components. Ecological awareness of a person manifests itself in their ability to make decisions, to act in accordance with the hierarchy of social and personal values and needs by applying acquired knowledge and skills. The formation of a person's ability to make decisions and inure to the benefit of environmental conservation is nowadays a major worldwide trend of developing ecological education, which calls for refocusing from equipping pupils with knowledge onto problem elaboration and finding practical solutions. Recently ecological competence has been viewed as a major criterion and integral indicator of the quality of ecological education worldwide. Describe the methods and results of diagnostic studies konstativalnoho stage diagnosis of future biology teacher for the development of ecological competence of students by criteria: value of awareness and motivation of formation of ecological competence of younger teenagers at lessons of biology; acquiring professional knowledge (professional, psychological, educational, environmental); ability to practical development of environmental expertise younger adolescents. The system of ecological education in Ukraine is still believed to be fragmentary, unsystematized, conceptually insufficient, and to a large extent declarative, hence, inefficient. Actually, the system keeps working due to enthusiasts who are often underresourced (lacking sufficient data support, tooling backup, procedural guidelines, methodological support etc.). As a consequence, there is a discrepancy between the recognition of environmental education and environmental awareness as the key components of environmental literacy of future teachers, on the one hand, and actual (insufficient) ecological competence of the latter as well as their readiness to develop such a competence in secondary school pupils, on the other hand.

Keywords: future teacher of biology, environmental competence, commitment to the development of ecological competence of students; diagnostic methods readiness of students to development of ecological competence of students.

Проблема формування екологічної компетентності має в педагогіці непересічне значення. Особливої актуальності вона набуває в контексті впровадження освіти сталого розвитку. Невід'ємною складовою екологічної компетентності є усвідомлення кожною людиною власної причетності до проблем збереження та охорони довкілля. Саме воно виступає умовою формування відповідальності людини за стан навколишнього середовища як на локальному, так і на регіональному й глобальному рівнях. Важливим, на наш погляд, є також усвідомлення майбутніми вчителями біології значущості неперервності екологічної освіти, зокрема, розвитку екологічної компетентності учнів основної школи.

Різні аспекти професійно-педагогічної підготовки вчителів біології висвітлені у працях багатьох науковців: О. Бондаренко, Н. Грицай, О. Іванців, В. Іщенко, С. Калаур, Т. Кухарчук, К. Ліневич, Я.

Логвінової, Н. Назаренко, В. Оніпко, Т. Скороход, С. Совгіри, С. Стрижак, В. Танської, О. Тімець, О. Чернікової, Е. Флешар, Ю. Шапрана та ін.

Аналіз попередніх досліджень дає змогу виокремити спільні тенденції в просуванні наукової думки в напрямі визначення структури екологічної компетентності й готовності до її розвитку, зокрема. Майже всі дослідження позиціонують екологічну компетентність як інтегральне багатомірне утворення, яке функціонує на основі єдності мотиваційного, когнітивного та операційного компонентів [8].

Проте варто зазначити, що навіть за умов значного поживлення дослідницького інтересу до проблеми екологічної компетентності, структури готовності майбутніх педагогів до розвитку екологічної компетентності учнів допоки не вироблено, оскільки окремі її аспекти вивчено недостатньо.

Метою статті є дослідження сучасного стану сформованості готовності майбутніх учителів біології до розвитку екологічної компетентності школярів.

Для розв'язання поставлених завдань використовувався комплекс узаємопов'язаних методів дослідження. Серед них: теоретичні (аналіз, синтез, конкретизація, порівняння та узагальнення), емпіричні (спостереження, бесіди, анкетування, аналіз результатів діяльності студентів, тестування, метод експертних оцінок), методи математичної статистики.

У результаті аналізу науково-педагогічних праць, в яких розкривається сутність та значення екологічної компетентності, визначаємо підготовку майбутніх учителів біології до розвитку екологічної компетентності учнів основної школи як цілеспрямований процес формування в них спрямованості на здійснення екологічної діяльності, системи фундаментальних психолого-педагогічних, природничо-наукових знань, умінь, навичок, досвіду практичної екологічної діяльності, оволодіння відповідними методами й прийомами, достатніми для розвитку екологічної компетентності учнів основної школи [2].

Знання, вміння та навички не вичерпують змістовний ресурс компетентності, зазначає О. Слюсаренко, оскільки нею передбачено не формально-механічну їхню наявність, а володіння й уміле оперування ними. По суті, резюмує дослідниця, компетентність є спроможністю кваліфіковано виконувати певну діяльність, вирішувати завдання і розв'язувати проблеми відповідно до соціальних вимог і сподівань [6, с. 290].

На думку Н. Олійник, педагогічними умовами ефективного формування екологічної компетентності студентів є: розуміння цілісності навколишнього середовища, узаємовпливу й взаємозалежності розвитку його окремих складників; інтегрування процесів професійної, екологічної та загальнокультурної підготовки студентів; спрямованість навчального процесу на соціальний розвиток особистості; гуманізація навчального процесу, що сприяє виявленню активності всіх учасників, їхнього особистого включення в еколого-освітню діяльність; забезпечення можливості самореалізації студентів із урахуванням їхніх особистих здібностей та інтересів [5, с. 15].

Мотивація є головною рушійною силою в поведінці й діяльності людини, зокрема, і в процесі формування майбутнього фахівця. Тому особливо важливим стає питання про стимули й мотиви навчально-професійної діяльності студентів [9, с. 332].

Отже, готовність майбутніх учителів біології до розвитку екологічної компетентності учнів основної школи вважаємо інтегративною динамічною якістю особистості, що проявляється в налаштованості студентів на розвиток екологічної компетентності учнів, усвідомленні студентами мотивів і потреб у цій діяльності; у наявності глибоких і різнобічних предметних знань із дисциплін обраного фаху та екологічних, психолого-педагогічних, соціально-екологічних, методичних знань, умінь і навичок стосовно розвитку екологічної компетентності школярів [3, с. 22].

Для формування означеної якості, визначення організаційно-педагогічних умов ефективності цього процесу, відповідних форм і методів важливо провести попередню діагностику досліджуваної якості. Її ми проводили за визначеними нами критеріями й показниками.

Відповідно до структурних компонентів (аксіологічно-мотиваційного, знаннево-інформаційного та технологічно-рефлексивного) «готовності майбутніх учителів біології до розвитку екологічної компетентності» учнів основної школи було визначено такі критерії: ціннісне усвідомлення та сформованість мотивації розвитку екологічної компетентності молодших підлітків на уроках біології; оволодіння професійними знаннями (фаховими, психолого-педагогічними, екологічними); здатність до практичного розвитку екологічної компетентності молодших підлітків.

Показниками критерію «ціннісне усвідомлення та сформованість мотивації розвитку екологічної компетентності учнів основної школи на уроках біології» є: спрямованість на здійснення екологічної діяльності; зацікавленість проблемами збереження довкілля; система екологічно ціннісних орієнтацій; усвідомлення значущості розвитку екологічної компетентності підлітків; умотивованість на розвиток екологічної компетентності школярів.

Показниками критерію «оволодіння професійними знаннями (фаховими, психолого-педагогічними, екологічними)» визначено: сформованість системи психолого-педагогічних і фахових знань; екологічна грамотність (теоретичні екологічні знання; обізнаність з екологічною проблематикою); знання теорії та

методики розвитку екологічної компетентності учнів основної школи; знання закономірностей розвитку екологічної компетентності школярів певного віку.

Показниками критерію «здатність до практичного розвитку екологічної компетентності молодших підлітків» є: активна екологічна позиція; досвід екологічної діяльності; сформованість професійно й особистісно значущих якостей (зокрема, гуманність, емпатійність, ошадливість, екологічну відповідальність за результати діяльності); здатність до самоаналізу й корекції власної поведінки; володіння методами й прийомами розвитку екологічної компетентності молодших підлітків.

Відповідно до вказаних критеріїв та показників нами виокремлено три рівні сформованості готовності майбутніх учителів біології до розвитку екологічної компетентності учнів основної школи: елементарний, репродуктивний і творчий [1, с. 26].

Метою констатувального етапу експерименту було з'ясування рівня сформованості готовності майбутніх учителів біології, студентів педагогічних закладів вищої освіти, до розвитку екологічної компетентності учнів.

Мета дослідження на цьому етапі педагогічного експерименту конкретизувалася у відповідних завданнях:

- створити діагностичний інструментарій, який дозволить вивчити аксіологічно-мотиваційний, знаннєво-інформаційний та технологічно-рефлексивний компоненти готовності майбутніх учителів біології до розвитку екологічної компетентності учнів;

- на основі результатів виконання всіх діагностичних процедур з'ясувати початкові рівні сформованості цих компонентів у майбутніх педагогів.

Констатувальний експеримент був проведений у Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського й спрямований на розв'язання таких завдань: виявити рівень сформованості професійних знань, умінь і навичок; виявити рівень розвитку мотивації студентів щодо розвитку власної готовності до формування екологічної компетентності учнів, виявити початкові рівні цієї готовності. На різних етапах дослідження експериментом було охоплено 394 студенти. Експериментальну групу склали 196 осіб, контрольну – 198.

Варто зазначити, що в педагогіці нами не знайдено єдиної загальновизнаної цілісної діагностичної методики, яка б дозволила визначити рівень сформованості готовності майбутніх учителів біології до розвитку екологічної компетентності молодших підлітків. Тому для проведення констатувального етапу експерименту нами відібрані педагогічні й психологічні діагностичні методики, які дозволили встановити рівень сформованості компонентів досліджуваної готовності за визначеними показниками. Зауважимо, що остаточний висновок щодо рівня сформованості готовності майбутніх учителів біології до розвитку екологічної компетентності учнів було зроблено лише після проведення всіх діагностичних процедур, оскільки кожна з використаних методик спрямовувалася на встановлення особливостей прояву конкретних показників і, водночас, надавала певну інформацію про інші.

Для діагностики показників критерію «ціннісне усвідомлення та сформованість мотивації розвитку екологічної компетентності молодших підлітків на уроках біології» використовувалися методи: спостереження (під час аудиторної діяльності й спостереження за поведінкою студентів під час екскурсій на природу та екологічних акцій), опитування, анкетування.

Сформованість мотиваційної сфери майбутніх учителів біології стосовно розвитку екологічної компетентності школярів визначали за результатами відповідей на питання розробленої нами анкети. Зокрема, відповіді студентів дозволили визначити рівень їхньої спрямованості на здійснення екологічної діяльності; зацікавленості проблемами збереження довкілля; усвідомлення значущості розвитку екологічної компетентності учнів; умотивованості на розвиток екологічної компетентності школярів.

На цьому етапі діагностики використовувалася анкета для вивчення ставлення студентів до необхідності формування готовності майбутніх учителів біології до розвитку екологічної компетентності учнів основної школи.

Так, на питання про значущість готовності майбутніх учителів біології до розвитку екологічної компетентності учнів основної школи 23% опитаних відповіли про важливість і необхідність цієї якості для майбутньої професійної діяльності. Стосовно питання «Чи хотіли б Ви оволодіти навичками розвитку екологічної компетентності учнів основної школи у вищому навчальному закладі?» 46% опитаних відповіли ствердно, а 41% відповіли, що зможуть це зробити в процесі діяльності; 10% респондентів узагалі не замислювалися над цією проблемою. Як «дуже значуща» оцінили важливість готовності майбутніх учителів біології до розвитку екологічної компетентності учнів основної школи 34% опитаних; значуща – 28%; інколи значуща – 35%; незначуща – 2%.

Зауважимо, що 56% студентів оцінили рівень готовності учителів біології до розвитку екологічної компетентності учнів основної школи, за яким вони спостерігали в школі (під час педагогічної практики), як «високий»; 20% – «середній»; 24% – «низький».

На питання «Чи вбачаєте Ви доцільність у формуванні в педагогічному закладі вищої освіти основ готовності майбутніх учителів біології до розвитку екологічної компетентності учнів основної школи?» 62% опитаних відповіли «так»; 30% – «не можу відповісти»; 7% відповіли «ні».

Важливим для нашого дослідження було питання «Який вид діяльності, на Вашу думку, сприяє формуванню готовності майбутніх учителів біології до розвитку екологічної компетентності учнів основної школи?». Це було відкрите запитання, воно не передбачало варіантів відповіді. Найбільш поширеними відповідями були такі: «педагогічна практика»; «участь в екологічних проєктах»; «теоретичні знання – в університеті, під час занять; практичні – під час педагогічних практик у школах».

Результати проведеного анкетування засвідчили, що в цілому студенти мають уявлення про сутність таких категорій, як екологічна компетентність, екологічна діяльність, збереження довкілля, визнають їх значення для майбутньої педагогічної діяльності. Проте значна кількість респондентів мають обмежене їх розуміння. Так, 41% опитаних екологічну компетентність учня пов'язують лише з екологічною інформацією. Найбільш поширеними були такі відповіді: екологічна компетентність учня – це знання про забруднення середовища; знання правил поведінки у природному середовищі тощо. Близько 50% респондентів зазначили, що екологічна компетентність учителя – це вміння організувати екологічну діяльність класу, при цьому розкрити повною мірою власне розуміння цієї діяльності так і не зуміли. Аналіз відповідей засвідчив, що майбутні вчителі біології майже не знайомі з методиками й технологіями розвитку екологічної компетентності учнів основної школи (82%). При цьому переважна кількість респондентів (65%) вважають, що майбутній учитель біології обов'язково повинен бути готовим до розвитку екологічної компетентності учнів, постійно займатися екологічною освітою учнів.

Такі показники як: сформованість системи психолого-педагогічних і фахових знань; екологічна грамотність (теоретичні екологічні знання; обізнаність з екологічною проблематикою); знання теорії та методики розвитку екологічної компетентності учнів основної школи; знання закономірностей розвитку екологічної компетентності школярів певного віку перевірялися методами спостереження, опитування, самооцінки, у процесі проведення контрольних та самостійних робіт.

Спеціальні знання з навчальних предметів, пов'язаних із екологією, визначалися шляхом аналізу письмових відповідей студентів на творчі завдання екологічного спрямування й розв'язання проблемних завдань. Студентам пропонувалося виконати перелік завдань. Оцінювали виконання завдань експерти.

Під час діагностики готовності майбутніх учителів біології до розвитку екологічної компетентності учнів основної школи за критерієм «здатність до практичного розвитку екологічної компетентності молодших підлітків» використовувалася методика виявлення комунікативних та організаторських здібностей (КОЗ-2). Методика виявляє комунікативні та організаторські здібності особистості: вміння чітко та швидко налагоджувати ділові та товариські контакти з людьми, бажання розширити контакти, брати участь у групових заходах, уміння впливати на людей, бажання проявляти ініціативу тощо. Уважаємо, що ці професійно й особистісно значущі якості безпосередньо впливають на готовності майбутніх учителів біології до розвитку екологічної компетентності учнів основної школи.

За результатами застосування КОЗ-2 з'ясувалося наступне: з обох груп майже 43% респондентів отримали оцінку «2», тобто, розвиток комунікативних та організаторських здібностей є досить низьким. Вони не прагнуть до спілкування, почувають себе скуто в новому товаристві, у вільний час люблять бути на самоті, обмежують свої знайомства. Переживають труднощі в установленні контактів із людьми і, виступаючи перед аудиторією, погано орієнтуються в незнайомій ситуації, не обстоюють свою думку, важко переживають образи, не проявляють ініціативи в громадській діяльності, у багатьох справах уникають самостійних рішень, що, безумовно є несприятливим фактором стосовно готовності майбутніх учителів біології до розвитку екологічної компетентності учнів основної школи.

Близько 45% студентів отримали оцінку «3». Це середній рівень комунікативних та організаторських здібностей. Вони прагнуть до контакту з людьми, не обмежуючи кола своїх знайомств, обстоюють власну думку, планують роботу. Однак потенціал цих здібностей не відрізняється високою стійкістю. Таким студентам необхідно займатися подальшим розвитком комунікативних та організаторських здібностей.

Респондентів, які отримали оцінку «4» (7% студентів), можна віднести до групи людей із високим рівнем комунікативних та організаторських здібностей. Вони не губляться в новій ситуації, швидко знаходять друзів, постійно намагаються розширити коло знайомих, займаються громадською діяльністю, допомагають близьким, друзям, виявляють ініціативу у спілкуванні, беруть участь у громадських заходах, вони здатні приймати самостійні рішення, наприклад, в екстремальних екологічних ситуаціях.

Тих, хто отримав оцінку «5» (5% опитаних), можна віднести до групи людей із найбільш високим рівнем комунікативних та організаторських здібностей. Для них характерна швидка організація у складних ситуаціях, невимушена поведінка в новому колективі. Такі учні ініціативні, обстоюють власну думку, люблять організовувати різні ігри, колективні справи, а також завдання, пов'язані з екологічним вихованням підлітків. Крім цього, майбутнім педагогам пропонували творчі завдання для визначення

готовності майбутніх учителів біології до розвитку екологічної компетентності учнів основної школи за критерієм «здатність до практичного розвитку екологічної компетентності учнів». Узагальнені результати початкової діагностики стану сформованості в майбутніх готовності майбутніх учителів біології до розвитку екологічної компетентності учнів основної школи подано в таблиці 1.

Таблиця 1

Узагальнені результати початкової діагностики стану сформованості в майбутніх готовності майбутніх учителів біології до розвитку екологічної компетентності учнів

Група	n	Творчий		Репродуктивний		Елементарний	
		n=	%	n=	%	n=	%
ЕГ	196	10	5,1	101	51,5	85	43,4
КГ	198	13	6,6	103	52	82	41,4

Як видно з таблиці 1, до експерименту контрольна й експериментальні групи мали приблизно однаковий рівень готовності майбутніх учителів біології до розвитку екологічної компетентності учнів основної школи. Так, в ЕГ з елементарним рівнем готовності було зафіксовано 43,4% респондентів; в КГ – 41,4%. З репродуктивним рівнем досліджуваної якості в ЕГ було 51,5% студентів, в КГ – 52%. З творчим рівнем на початку експерименту було в ЕГ 5,1% майбутніх учителів, а в КГ – 6,6%.

Ураховуючи високу значущість сформованості готовності майбутніх учителів біології до розвитку екологічної компетентності підлітків як показника високої педагогічної кваліфікації вчителя біології, важливо максимально повно виявити й реалізувати потенціал, закладений в системі його професійної підготовки в педагогічному ЗВО [7]. Вивчення навчального плану і програм факультетів, що готують майбутніх учителів біології, передового досвіду педагогічних ЗВО України, особистий багаторічний педагогічний досвід дозволили побачити ці можливості у викладанні фахових дисциплін. Реалізація цих можливостей пов'язана з визначенням змісту, форм, методів, які необхідно використати для ефективного формування готовності майбутніх учителів біології до розвитку екологічної компетентності учнів основної школи [3; 4].

Отже, аналіз стану сформованості в майбутніх учителів біології готовності до розвитку екологічної компетентності учнів основної школи свідчить про обґрунтованість зробленого припущення про наявність невідповідностей між необхідністю формування в майбутніх педагогів готовності до розвитку екологічної компетентності учнів і наявними змістом, методами, формами і засобами, що використовуються в процесі їхньої професійної підготовки. Під час констатувального етапу дослідження виявлено відсутність належного навчально-методичного забезпечення формування готовності майбутніх учителів біології до розвитку екологічної компетентності учнів основної школи, що свідчить про необхідність теоретичного обґрунтування й практичного впровадження відповідних організаційно-педагогічних умов і технологій формування означеної якості.

Література

1. Баюрко Н. В. Експериментальна перевірка організаційно-педагогічних умов формування готовності майбутніх учителів біології до розвитку екологічної компетентності учнів / Н. В. Баюрко // Вісник Кам'янець-Подільського університету імені Івана Огієнка. Серія Екологія / [редкол.: Л. Г. Любінська (відп. ред.) та ін.]. – Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський університет імені Івана Огієнка, 2017. – Випуск 2. – С. 21-33.
2. Баюрко Н. В. Елементи екологічної освіти школярів у процесі вивчення біології / Н. В. Баюрко // Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Природнича освіта і наука для сталого розвитку України : проблеми і перспективи» (1–3 жовтня 2014 року, м. Глухів) – Суми : Видавництво «Ярославна», 2014 р. – С. 172-175.
3. Баюрко Н. В. Підготовка майбутніх учителів біології до розвитку екологічної компетентності учнів основної школи : монографія / Наталія Василівна Баюрко. – Вінниця, ТОВ «Нілан_ЛТД», 2017. – 256 с.
4. Баюрко Н. В. Позакласна робота з екологічної освіти і виховання учнів. Навчально-методичний посібник / Н. В. Баюрко. – Вінниця, 2007. – 105 с.
5. Олійник Н. Ю. Формування екологічної компетентності студентів гідрометеорологічного технікуму у процесі навчання інформаційних технологій : автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Олійник Наталія Юріївна ; Українська інженерно-педагогічна академія. – Харків, 2005. – 19 с.
6. Слюсаренко О. Кваліфікаційна критеріальність компетентності : понятійно-методологічні аспекти / О. Слюсаренко // Філософія освіти : науковий часопис. – 2009. – № 1–2 (8). – С. 287-299.
7. Фрицюк В. А. Професійний саморозвиток майбутнього вчителя / В. А. Фрицюк // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія : зб. наук. праць. – Випуск 39 / Редкол. : В. І. Шахов (голова) та ін. – Вінниця: ТОВ «Нілан ЛТД», 2013. – С. 247-250.
8. Шапран Ю. П. Екологічна компетентність майбутніх учителів біології: її сутність та діагностика / Ю. П. Шапран // Postępy w nauce w ostatnich latach. Nowych rozwiązań. (28.12.2012 – 30.12.2012). 2012. – Warszawa: Wydawca: Sp. z o.o. «Diamond trading tour», Str. 34.

9. Шахов В. І. Формування мотивації навчально професійної діяльності студентів / В. І. Шахов // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія : Педагогіка і психологія, випуск 42. Ч. 1. / Редкол. : В. І. Шахов (голова) та ін. – Вінниця: ТОВ «Нілан ЛТД», 2014. – 372 с.

References

1. Baiurko N. V. Eksperymental'na perevirka orhanizatsijno-pedahohichnykh umov formuvannia hotovnosti majbutnikh uchyteliv biolohii do rozvytku ekolohichnoi kompetentnosti uchniv / N. V. Baiurko // Visnyk Kam'ianets'-Podil's'koho universytetu imeni Ivana Ohiiienka. Seriiia Ekolohiia / [redkol.: L. H. Liubins'ka (vidp. red.) ta in.]. – Kam'ianets'-Podil's'kyj : Kam'ianets'-Podil's'kyj universytet imeni Ivana Ohiiienka, 2017. – Vypusk 2. – S. 21-33.
2. Baiurko N. V. Elementy ekolohichnoi osvity shkoliariv u protsesi vyvchennia biolohii / N. V. Baiurko // Materialy Vseukrains'koi naukovo-praktychnoi konferentsii «Pryrodnycha osvita i nauka dlia staloho rozvytku Ukrainy : problemy i perspektyvy» (1–3 zhovtnia 2014 roku, m. Hlukhiv) – Sumy : Vydavnytstvo «Yaroslavna», 2014 r. – S. 172-175.
3. Baiurko N. V. Pidhotovka majbutnikh uchyteliv biolohii do rozvytku ekolohichnoi kompetentnosti uchniv osnovnoi shkoly : monohrafiia / Nataliia Vasylyvna Baiurko. – Vinnytsia, TOV "Nilan_LTD", 2017. – 256 s.
4. Baiurko N. V. Pozaklasna robota z ekolohichnoi osvity i vykhovannia uchniv. Navchal'no-metodychnyj posibnyk / N. V. Baiurko. – Vinnytsia, 2007. – 105 s.
5. Olijnyk N. Yu. Formuvannia ekolohichnoi kompetentnosti studentiv hidrometeorolohichnoho tekhnikumu u protsesi navchannia informatsijnykh tekhnolohij : avtoref. dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.02 / Olijnyk Nataliia Yuriivna ; Ukrains'ka inzhenerno-pedahohichna akademiia. – Kh., 2005. – 19 s.
6. Sliusarenko O. Kvalifikatsijna kryterial'nist' kompetentnosti : poniatijno-metodolohichni aspekty / O. Sliusarenko // Filosofiia osvity : naukovyj chasopys. – 2009. – № 1–2 (8). – S. 287-299.
7. Frytsiuk V. A. Profesijnyj samorozvytok majbutn'oho vchytelia / V. A. Frytsiuk // Naukovi zapysky Vinnyts'koho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Mykhajla Kotsiubyn's'koho. Seriiia: Pedahohika i psykholohiia : zb. nauk. prats'. – Vypusk 39 / Redkol. : V. I. Shakhov (holova) ta in. – Vinnytsia: TOV «Nilan LTD», 2013. – S. 247-250.
8. Shapran Yu. P. Ekolohichna kompetentnist' majbutnikh uchyteliv biolohii: ii sutnist' ta diahnostyka / Yu. P. Shapran // Postepy w nauce w ostatnich latach. Nowych rozwiązań. (28.12.2012 – 30.12.2012). 2012. – Warszawa: Wydawca: Sp. z o.o. «Diamond trading tour», Str. 34.
9. Shakhov V. I. Formuvannia motyvatsii navchal'no profesijnoi diial'nosti studentiv / V. I. Shakhov // Naukovi zapysky Vinnyts'koho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Mykhajla Kotsiubyn's'koho. Seriiia : Pedahohika i psykholohiia, vypusk 42. Ch. 1. / Redkol. : V. I. Shakhov (holova) ta in. – Vinnytsia: TOV «Nilan LTD», 2014. – 372 s.

Стаття надійшла до редакції 19.03.2020 р.

УДК 37.013.75

DOI 10.31652/2415-7872-2020-62-80-87

АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТІВ ОПИТУВАННЯ СТУДЕНТІВ ЩОДО ЯКОСТІ НАДАННЯ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ

О. О. Бекас

orcid.org/0000-0002-7075-6335

С. І. Губіна

orcid.org/0000-0001-5743-350

М. О. Давидюк

orcid.org/0000-0002-2055-601

Першим принципом менеджменту якості, покладеним в основу стандартів, є орієнтація на споживача. До споживачів діяльності закладу вищої освіти відносять як зовнішніх (роботодавці, держава і суспільство в цілому), так і внутрішніх (студенти, викладачі, керівництво ЗВО). Визначення ступеня задоволеності внутрішніх споживачів є одним із головних завдань менеджменту якості. Така оцінка необхідна для коригування дій в освітніх процесах ЗВО та внесення змін до управління організацією, освітніх програм і технологій навчання.

У статті представлено аналіз результатів опитування студентів Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського Центром внутрішньої системи забезпечення якості освіти, що функціонує в закладі.

Ключові слова: моніторинг, ЗВО, якість освіти, анкетування, результати опитування, студенти, освітні програми, освітні послуги.